

Ластівка

Микола Костомаров

Під Києвом, стольним градом,
На славіній долині,
Де впадає Чортория
У дніпровські хвилі,
Збиралися руські люди
На велику раду,
Рахували, як родину
З лиха визволяти.
Були в зборі князі руські:
Київський старіший,
З Переяслава Володимир –
Над усіх мудріший,
Буйний Олег з Чернігова,
І князі з Волині,
І бояре, і дружини,
І прості людини.
Між князями, як та рожка
В саду процвітає,
Мономах переяславський.
Він річ починає:

"Послухайте, брати князі
І всі християне!
Було мені знаменіє
Од Бога послане:
Побачили в Радосині
О самій півночі
Над Печерським стовп огняний
Мої грішні очі.
Сперш стояв над трапезою,
А далі ізнявся,
Став над церквою, а далі
По Дніпру піднявся
І розсипавсь на болоні.
Братія кохані!
Моя думка – єсть се ангел,
Од Бога зісланий!

Треба йти нам на поганих
В їх землю прокляту:
Напитись шоломом Дону
І слави набрати!"

Скоро річ таку промовив
Мономах голінний,
Обізвалися кияне:
"Час тепер не вільний!
Як же можна смерда з конем
Од ріллі узяти?
Тепер весна: смерду в полі
Саме час орати".

Володимир одвічає:
"Неладно сказали,
Добрі браття! Дурно смерда
Ви пожалковали!
Половчин не пожаліє,
Як на нас наліне;
Уб'є смерда, коня візьме...
Вся сім'я загине!"

Отак казав Володимир,
Усі дивовали,
"Право, істинно", - єдиним
Голосом сказали
І на раді присудили
На поганих стати,
Напитись шоломом Дону
І слави набрати.

Тоді в Києві на ринку
Вояки кричали:
"Кому пам'ятно, кияне,
Що батьки вчиняли,
Кому мила земля руська
І віра святая,
Хто не хоче нить в неволі
У чужому краю
Або жінки, або дочки

В полон оддавати,
Хто не любить на спалені
Церкви поглядати, -
Той нехай бере оружье,
На коня сідає
Та з князями в половецьку
Землю поспішає!"

А в Києві вдова жила,
Чесна та старенька;
У вдовиці синок любий,
Як сокіл ясненький.
Вона його годувала,
Пестила, кохала;
Із ним вона доживати
Віку сподівала.
Почув синок закликанье,
Палає серденько;
На батьківські мечі-списи
Погляда пильненько.
"Благослови, стара мати,
На добрее діло:
За святую руську землю
Оддать душу й тіло
Або Дону напитися
І слави достати,
Дітям-внукам тую славу
Чесно передати!"

Стара мати відповіла:
"Синочку мій милий!
Не на теє, мій квітоньку,
Я тебе ростила,
Не для того годувала,
Щоб матір старую
Ти покинув без підмоги,
Вбогу, немощную.
Правда, синку, добре діло
За віру стояти,
Але добре в Бога діло -
Матір доглядати.

Як закриєш мої очі,
Сховаєш в могилі
Свою матір, – тоді й роби,
Що серденьку мило!

Слуха юнак, розважає,
На матір погляне.
Як квітина під морозом,
Його серце в'яне,
А погляне на оружжя –
Знову серце рветься,
А за тим удруге, втретє
Заклик оддається.

Не зжалився над матір'ю,
Над її сльозами,
Сідла коня, міч знімає,
Їде за полками.

Стара мати з жалю мліє,
К землі припадає,
Своє дитя непокірне
Спершу проклинає,
А на потім пожаліла
Та й молиться Богу,
Щоб дав Господь молодому
Щасливу дорогу,
Щоб синок живий zostався,
Та в Київ вертався,
Та щоб слави лицарської,
Як батько, набрався.
Отак вона молилася;
За тим час минає;
Вже пройшов святий Великдень,
Вшестя настає.

Стурбовався стольний Київ,
Дзвони задзвонили,
Вертаються руські люди
З чужої країни.
Попереду попи ідуть

З святими хрестами,
А позаду полон ведуть
З важкими возами.
На березі люд зібрався,
Старії, малії,
Жінки, діти, заручені
Дівки молодії.
Кожне свого привітає,
Всі дякують Богу,
А юнаки розказують
Про свою дорогу:
Як у граді Шарукані
Половці погані
Виносили вино й рибу
І прохали шани,
І як, мов той бор великий,
Вороги сходились,
Як у страшний понеділок
На Сальниці бились;
Як все небо загриміло,
Земля стугоніла,
Здолівала руське військо
Половецька сила,
Усівала всю болоню
Руськими тілами,
Поки ступив Володимир
З вірними полками.
Тоді люди побачили
Невимовне чудо:
Ангел божий став на поміч
Хрещеному люду,
Став крилами Мономаха
Свято осіняти,
Став невидимо поганим
Голови стинати.

Так юнаки говорили,
А тут за возами
Обізвались коłodники
З гіркими сльозами:
"Довелось і нам побачить

Те велике диво:
Від того-то наше військо
Стало боязливо.
Не здієм, руські люди,
Воювати з вами,
Бо, воюючи, ще маєм
Битися з небесами!"

Отоді-то була радість
Нашій Україні,
Отоді-то пішла слава
На усі чужини!
Греки, чехи, ляхи, угри
Славу ту носили
Аж до Риму великого:
Всі Бога хвалили.
Добрі Бога вихваляли,
А поганці страха
Набралися, боячися
Князя Мономаха.

У той час вдова старенька
К війську виходжала,
Туди-сюди оченьками
Сина визирала;
Але сина-одиначка
Ніде не уздріла
І до князя старішого
З річчю приступила:
"Княже милий, княже славний!
Де мій син єдиний?
Чи з славою повернувся,
Чи в полі погинув?"

Одмовляє князь старіший:
"Чесная вдовице!
Оженився син твій милий:
Взяв собі дівицю
Нарядную, багатую,
З многими скарбами,
Коса її шовковая

Убрана квітами.
Горда, пишна – роботою
Ручок не потомить,
Навіть князю старішому
Голови не склонить".

Одгадала стара мати
Сій загадки силу,
Що прийняла одинчика
Темная могила.

.....

.....

Не давала худібоньки
На нищую братью,
Над Дніпром-рікою славним
День і ніч сиділа,
На недолю нарікала,
Плакала, вопила,
І пташкою будь бажала,
І так говорила:
"Якби я тепер, безщасна,
Мала тії крила,
Полинула б до синочка
У чужу чужину,
Одвідала б дитя своє,
Бідну сиротину.
Сіла б, пала б в головоньках
Та й сказала б: "Синку!
Почуй мене, глянь на мене,
Одчини могилку!
А в могилці темно, вогко
І холодно дуже!
Одинокий мій голубе,
Мій синку, мій друже!
Там нікому головоньки
Тобі, синку, змити,
Там нікому сорочечки
Біленькій надіти;
Не почувеш на чужині
Ласкавої мови,
Ніхто там тобі не скаже

Вірненького слова.
Кажуть - синок оженився;
Проклята та мила:
Вона мою головоньку
Навіки згубила;
Не таку сподівала
Я собі невістку".

Отак вона голосила,
Далі перестала,
Туга дива наробила:
Мати пташка стала.
Скоротались її ноги,
А білеє тіло
Сизенькое й біленькеє
Пір'ячко оділо;
А рученьки її стали
Легенькії крильця.
Піднялася, закрутилась
По ясній водиці,
Ще хотіла затужити,
Та й защебетала -
Ластівкою сизенькою
Матіночка стала.
Ластівочка домовита,
Любая пташина,
Невсипуща, дітолюбна,
Добра господиня,
Не боїться вона миру,
По селах витає,
Незлоблива, тільки льотом
Себе охраняє.
Її бить бояться діти,
Щоб не вмерла мати,
Кажуть, де вона витає,
Згода у тій хаті.